

DIGITALIZACIJA PERIODIKE GRADSKJE KNJIŽNICE „IVAN GORAN KOVAČIĆ“ KARLOVAC KAO PROMOCIJA ZAVIČAJNE KULTURNE BAŠTINE

Digitization of periodicals of the Public Library "Ivan Goran Kovačić" Karlovac as a promotion of local cultural heritage

Primljeno: 11. 10. 2024.
Prihvaćeno: 20. 12. 2024.

**TEMA
BROJA**

Marina Kundić

Gradska knjižnica "Ivan Goran Kovačić" Karlovac
mkundic@gkka.hr

Aleksandra Mikić-Grginčić

Gradska knjižnica "Ivan Goran Kovačić" Karlovac
amikic@gkka.hr

Maja Žužak Horvatić

Gradska knjižnica "Ivan Goran Kovačić" Karlovac
mzuzak@gkka.hr

Sažetak

Knjižnice kao baštinske institucije imaju ključnu ulogu u očuvanju i prenošenju kulturnog nasljeđa. Izgradnjom zavičajnih zbirki, knjižnice osiguravaju trajno očuvanje i dostupnost građe o lokalnoj društvenoj povijesti i kulturi. Izvori informacija zavičajne građe ujedno su i izvori za stjecanje znanja o kulturnoj baštini. Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić Karlovac“ kao najstarija kulturna institucija u gradu Karlovcu izvor je najvrjednijih kulturnih informacija. Na Zavičajnom odjelu Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac uočena je povećana potražnja za serijskim publikacijama kao najtraženijim izvorom informacija o lokalnoj zajednici zbog čega su ove publikacije prepoznate kao jedan od najvrjednijih izvora informacija.

Cilj je ovog rada predstaviti zbirku najtraženijih naslova karlovačke periodike kroz postupak digitalizacije, kako bi se zbirka ponajviše trajno zaštitila te učinila javno dostupnom svima koji prate i istražuju karlovačku povijest.

Ključne riječi: digitalizacija, kulturna baština, narodna knjižnica, periodika, zavičajna zbirka

Abstract

Libraries as heritage institutions play a key role in preserving and transmitting cultural heritage. By building local collections, libraries ensure the permanent preservation and availability of materials on local history and culture. Sources of local information are also sources for acquiring knowledge about cultural heritage. The Public Library "Ivan Goran Kovačić" Karlovac, as the oldest cultural institution in the city of Karlovac, is the source of the most valuable cultural information. An increased demand for periodicals as the most wanted source of information about the local community has been observed at the Local Department of the "Ivan Goran Kovačić" City Library in Karlovac, which is why these publications are recognized as one of the most valuable sources of information.

The aim of this work is to present a collection of the most wanted titles of Karlovac periodicals through the digitization process, in order to protect the collection permanently and make it available to all who follow and research the history of Karlovac city.

Keywords: digitization, cultural heritage, public library, periodicals, local collection

Uvod

Kulturna baština definira se kao skup pokretnih i nepokretnih kulturnih dobara koja imaju povijesno, umjetničko, znanstveno, arheološko, antropološko i paleontološko značenje. Baština je ostavština prošlih generacija i naslijeđe ostavljeno budućim generacijama.

Europska komisija kulturnu baštinu smatra pokretačkom snagom kulturnih i kreativnih segmenata društva te jednim od čimbenika gospodarskog rasta, zapošljavanja i društvene povezanosti jer pridonosi revitalizaciji urbanih i ruralnih područja i promicanju održivog turizma.

Narodne knjižnice u zavičajnim zbirkama čuvaju stare i vrijedne izvore informacija koji predstavljaju kulturnu i povijesnu baštinu. Kroz stručnu podršku i razne aktivnosti, knjižničari osiguravaju pristup baštini svim građanima, pružajući im priliku da uče, inspiriraju se i doprinose zajednici novim znanjima.

Zavičajna zbirka

Kulturna baština definira se kao skup pokretnih i nepokretnih kulturnih dobara koja imaju povijesno, umjetničko, znanstveno, arheološko, antropološko i paleontološko značenje. Baština je ostavština prošlih generacija i naslijeđe ostavljeno budućim generacijama.

Europska komisija kulturnu baštinu smatra pokretačkom snagom kulturnih i kreativnih segmenata društva te jednim od čimbenika gospodarskog rasta, zapošljavanja i društvene povezanosti jer pridonosi revitalizaciji urbanih i ruralnih područja i promicanju održivog turizma.

Narodne knjižnice u zavičajnim zbirkama čuvaju stare i vrijedne izvore informacija koji predstavljaju kulturnu i povijesnu baštinu. Kroz stručnu podršku i razne aktivnosti, knjižničari osiguravaju pristup baštini svim građanima, pružajući im priliku da uče, inspiriraju se i doprinose zajednici novim znanjima.

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ njeguje više od 113 godina dugu tradiciju izgradnje zavičajne zbirke. U veljači 1911. godine, u lokalnim novinama Narodni glas, općina grada Karlovca objavila je proglas u kojem je istaknuta važnost karlovačke književne produkcije za kulturnu povijest grada zbog čega je odlučeno da se osnuje posebni odjel u Gradskoj knjižnici i čitaonici koji je trebao služiti kao arhiv za sve knjige i časopise izdane i tiskane u Karlovcu.⁴

Sustavno prikupljanje građe o Karlovcu i okolnoj regiji, njezinim stanovnicima te radova koje su napisali lokalni autori, rezultiralo je bogatom zavičajnom zbirkom koja danas obuhvaća više od 15 000 jedinica knjižne i neknjižne građe.

Dugogodišnje vođenje bilježaka na Zavičajnom odjelu o broju korisnika i vrsti tražene građe pokazalo je da korisnici najčešće ili sami potražuju serijske publikacije ili im ih knjižničar ponudi kao odgovor na upit.

¹ Kulturna baština. min-kulture.gov.hr. URL: [https://min-kulture.gov.hr/?id=349&pregled=1&datum=Wed%20Jan%2023%202019%2017:02:19%20GMT+0100%20\(srednjoeuropsko%20standardno%20vrijeme](https://min-kulture.gov.hr/?id=349&pregled=1&datum=Wed%20Jan%2023%202019%2017:02:19%20GMT+0100%20(srednjoeuropsko%20standardno%20vrijeme)

² Kulturna baština. culture.ec.europa.eu/hr. URL: <https://culture.ec.europa.eu/hr/policies/selected-themes/cultural-heritage>

³ Promoting and safeguarding culture and heritage. www.ifla.org. URL: <https://www.ifla.org/units/culture-and-heritage/>

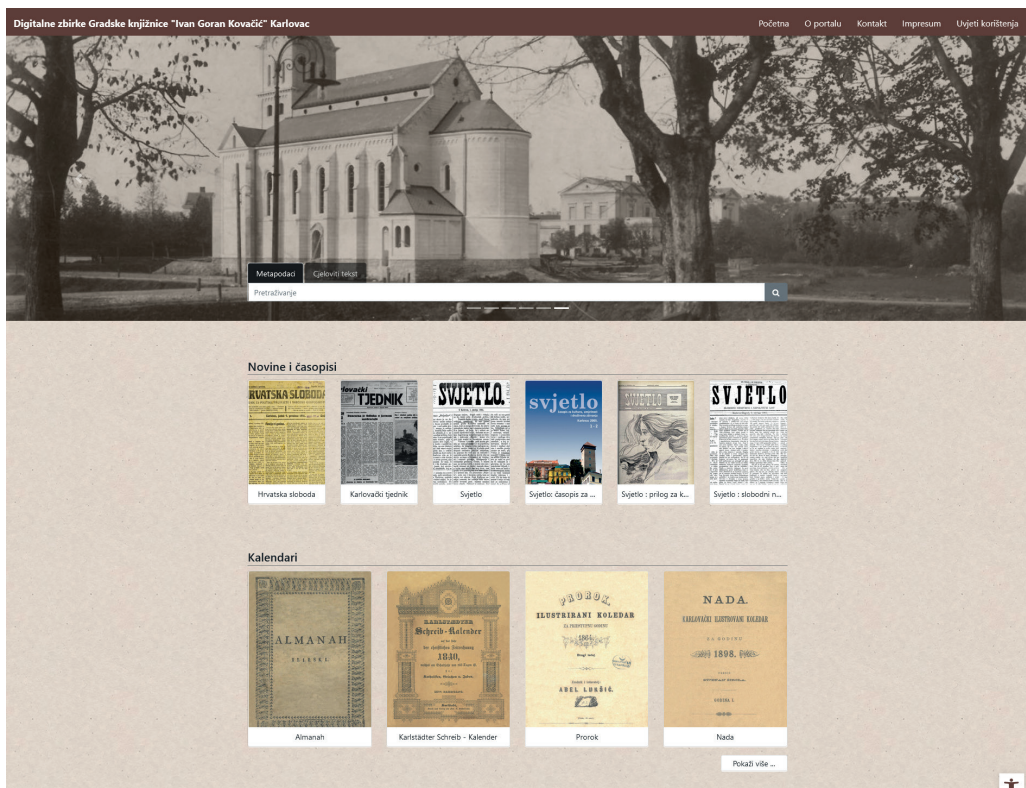
⁴ Hrvatski rodoljubi! Karlovčani i Karlovčanke. // Narodni glas. VI, 6(9. 2. 1911.), str. 2.

Digitalizacija karlovačke periodike

Izmjenama i dopunama Statuta Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ u ožujku 2023. uskladila je svoje poslovanje s važećim podzakonskim aktima. Sukladno Standardu za digitalne knjižnice (NN 103/2021), dopunjen je čl. 9 gdje se ističe da Knjižnica obavlja knjižničnu djelatnost koja osobito obuhvaća digitalizaciju knjižnične građe i izgradnju digitalnih zbirki te njihovu objavu na portalu Digitalne zbirke Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac, u skladu s važećim Standardom za digitalne knjižnice.⁵

Strateškim planom knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac 2021.-2025.⁶ definiran je razvoj digitalnih i virtualnih usluga kroz kontinuirani razvoj digitalnih zbirki te širenje dostupnosti, zaštite i predstavljanja kulturne i znanstvene baštine.

Knjižnice, čija je jedna od osnovnih zadaća prikupljanje informacija i davanje istih na korištenje, prihvale su digitalizaciju kao svoju redovnu djelatnost kako bi išle u korak s ubrzanim razvojem informacijskih tehnologija. Digitalizacija, kao proces očuvanja i zaštite starih i vrijednih tiskovina, pokazala se kao hvalevrijedan izum u pristupu za kulturološka i znanstvena istraživanja. Oštećeni originali zaštićeni su putem digitalizacije, a njihovim sadržajima može se pristupiti na vrlo jednostavan način.

⁵ Statut Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac za razdoblje 2021.-2025. gkka.hr. URL: <https://gkka.hr/wp-content/uploads/2023/03/STATUT-2023-Procisceni-tekst.pdf> (5. 10. 2024.)

⁶ Strateški plan Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac za razdoblje 2021.- 2025. gkka.hr. URL: <https://gkka.hr/wp> (5. 10. 2024.)

Povod za pokretanje digitalizacije lokalne periodike nastao je uslijed velike potrebe korisnika za podacima te čestih zahtjeva upućenih knjižničarima za pomoć u pronalaženju informacija o zavičaju/lokalnoj sredini za istraživanja, pisanje radova te informacija o svakodnevnom životu lokalne zajednice. Periodika je, kao zaštićeni dio fonda (koji se ne posuđuje izvan knjižnice), ograničena svojom dostupnošću i samo pretraživanje građe predstavlja problem jer taj dio fonda nije analitički obrađen. Korisnici sami moraju prelistavati stranicu po stranicu kako bi došli do traženih informacija, što uvelike oštećuje građu. Korištenjem digitalnih preslika građa je korisnicima dostupna u svakom trenutku uz mogućnost detaljnog pretraživanja. Istovremeno se širi dostupnost velikom krugu korisnika u zemlji i inozemstvu. Također, vrlo je značajna korist projekta digitalizacije to što je knjižničarima olakšano snalaženje u velikom broju podataka koji su pohranjeni u zbirkama zavičajnih novina te se kvalitetnije i brže može udovoljiti zahtjevima korisnika. Vrijednost ovog projekta leži i u povećanju dostupnosti serijskih publikacija Zavičajnog odjela, jer porastom dostupnosti zasigurno raste i interes za istraživanje građe koju knjižnica baštini.

Karlovačka knjižnica započela je digitalizaciju karlovačkih novina u sklopu projekta *Digitalizacija kulturne baštine* koja je započela 2008. Tada su u sklopu projekta digitalizirane prve karlovačke novine *Der Pilger*, zatim *Glasonoša* : prvi ilustrirani hrvatski časopis za zabavu, *Hrvatska sloboda*, *Karlovački glasnik*, *Karlovac*, *Karlovačke novine*, *Karlovačke novosti*, *Karlovački narodni list*, *Karlovački obrtnik*, *Narodni glas*, *Sloga* i *Svjetlo*. Sva ta građa dostupna je za pretraživanje isključivo na računalima u knjižnici.

Godine 2020. započeo je novi projekt Ministarstva kulture i medija, *dKultura – Digitalizacija hrvatske kulturne baštine*, čija je svrha doprinijeti povećanju korištenja informacijsko-komunikacijskih tehnologija u komunikaciji između građana i javne uprave te razvojem središnjeg softverskog rješenja u sektoru kulturne baštine. Opći je cilj Projekta povećanje zaštite i *online* dostupnosti digitalnog kulturnog sadržaja, a specifični je cilj osigurati sigurnu pohranu digitalnog kulturnog sadržaja na jednom mjestu i omogućiti korisnicima jedinstven pristup pohranjenom sadržaju uspostavom odgovarajućeg IKT sustava.⁷

Gradskoj knjižnici „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac prelaskom na novu platformu⁸ u srpnju 2017. omogućeno je dodavanje novih sadržaja, što prethodna platforma nije omogućavala. Također, 2008. periodika nije bila digitalizirana prema Smjernicama za digitalizaciju kulturne baštine.⁹ Gradska knjižnica trenutno digitalizira građu prema navedenim smjernicama i izrađuju se tzv. arhivske matrice u nekomprimiranom TIFF formatu, koje se čuvaju bez dodatnih intervencija ili obrade slike. Iz arhivskih matrica izrađuju se korisničke kopije u formatu JPEG i drugim formatima po potrebi, a potom se dodatno obrađuju za prikaz na mreži.

⁷ Portal kultura. eKultura.hr. URL: <https://ekultura.hr/about-portal/> (

⁸ Digitalne zbirke Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac. digitalna.gkka.hr. URL: <https://digitalna.gkka.hr/>

⁹ Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, eKultura. Smjernice za digitalizaciju kulturne baštine. URL: <https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/izdvojena-lijevo/kulturne-djelatnosti-186/digitalizacija-kulturne-bastine-9828/smjernice-za-digitalizaciju-kulturne-bastine/15034>

Naslovnica O izložbi Impressum

O izložbi

Izložba *Karlovački kalendari* nastala je 2019. godine povodom 181. rođendana Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac, u organizaciji Zavičajnog odjela. Izložba je posjetiteljima predstavila ovu vrstu publikacija koje su svoj najveći procvat i popularnost stekle tijekom 19. stoljeća, u vrijeme kada se javljaju i prvi pučki kalendari u Karlovcu. S obzirom da su kalendari bili namijenjeni običnom puku, odigrali su značajnu ulogu u širenju pismenosti i čitalačkih navika. To je i jedan od razloga stabe sačuvanosti ovih publikacija, jer su istekom godine za koju su izdani gubili svoje značenje i vrijednost. Kako bi se sačuvali primjerci karlovačkih kalendara koji se nalaze u našem fondu, Knjižnica je krenula s njihovom restauracijom, a zatim i digitalizacijom primjeraka. Time je osigurana njihova dostupnost javnosti na digitalnom portalu Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac: <https://www.digitalna.gkka.hr>.

Restauracija i digitalizacija kalendara započeta je s *Karlstädter Schreib-Kalenderom* iz zbirke ilirske čitaonice koja je zbog svog iznimnog kulturnog i povijesnog značaja pod preventivnom zaštitom do proglašenja kulturnim dobrom.

U suradnji s Nacionalnom i sveučilišnom knjižnicom u Zagrebu uključili smo se u projekt *Baština na mreži* te smo izložbu *Karlovački kalendari* pripremili i u virtualnom obliku. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu obogatila je naš digitalni fond s dva kalendara koja ne posjedujemo u našem fondu, a to su *Karlovački pučki koledar za prostu godinu 1911.* i *Karlovački kalendar 1929.*

Na novoj platformi od digitalizirane periodike dostupan je Karlovački tjednik, koji je rađen kao zaseban projekt, a digitalizirani su brojevi od 1953. do 2007. godine. Uz Karlovački tjednik na portalu su i Hrvatska sloboda te časopis Svjetlo, koji su ponovno digitalizirani, ali ovoga puta prema navedenim smjernicama za digitalizaciju. Godine 2019. digitalizirani su i karlovački kalendare i te objavljeni na portalu. Karlovački kalendari dostupni su i kao virtualna izložba na portalu¹⁰ Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, u sklopu projekta *Baština na mreži*.¹¹

U planu za digitalizaciju kulturne baštine Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac nastavak je digitalizacije preostale lokalne periodike. Digitalizacija lokalne periodike nema samo funkciju zaštite i boljeg pristupa građi, već ima i funkciju popularizacije građe kulturne baštine same knjižnice i lokalne zajednice.

¹⁰ Portal Virtualne izložbe. virtualna.nsk.hr. URL: <https://virtualna.nsk.hr>

¹¹ Baština na mreži. virtualna.nsk.hr/bastina-na-mrezi/

Zaključak

Zavičajne zbirke imaju nezamjenjivu ulogu u očuvanju i osiguravanju dostupnosti povijesne građe specifične za određeni zavičaj. Raznolikim publikacijama koje prikupljaju i trajno čuvaju, osiguravaju bogate izvore informacija za svoje korisnike. Periodika Zavičajnog odjela svojim sveobuhvatnim i bogatim izvorima zadovoljava informacijske potrebe korisnika i samim time postaje njegova najtraženija građa. Kako bi se tiskani izvornici sačuvali, a informacije koje donose učinile što dostupnijima, pristupljeno je digitalizaciji serijskih publikacija. Digitalizacijom su stare novine, časopisi i kalendari postali dostupni širem krugu korisnika te je olakšan pristup i pretraživanje građe, a time i dostupnost karlovačke kulturne baštine. Na taj način povećava se interes za istraživanje lokalne povijesti i mogućnost za stvaranje novih sadržaja i radova. Većom konzumacijom, karlovačka kulturna baština se dodatno promovira i potiče se baštinske ustanove na daljnje očuvanje građe koja predstavlja vrijedan izvor informacija.

Literatura

1. Baština na mreži. virtualna.nsk.hr. URL: <https://virtualna.nsk.hr/bastina-na-mrezi/> (5. 10. 2024.)
2. Digitalne zbirke Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac. digitalna.gkka.hr. URL: <https://digitalna.gkka.hr/>
3. Hrvatski rodoljubi! Karlovčani i Karlovčanke. // Narodni glas. VI, 6(1911.), str. 2.
4. Kulturna baština. culture.ec.europa.eu/hr. URL: [https://culture.ec.europa.eu/hr/policies/selected-themes/cultural-Kulturna baština. min-kulture.gov.hr](https://culture.ec.europa.eu/hr/policies/selected-themes/cultural-Kulturna%20baština.min-kulture.gov.hr) (2. 10. 2024.)
5. Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, eKultura. Smjernice za digitalizaciju kulturne baštine. URL: <https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/izdvojena-lijeva/kulturne-djelatnosti-186/digitalizacija-kulturne-bastine-9828/smjernice-za-digitalizaciju-kulturne-bastine/15034> (2. 10. 2024.)
6. Portal eKultura. URL: <https://ekultura.hr/about-portal/> (5. 10. 2024.)
7. Portal Virtualne izložbe. URL: <https://virtualna.nsk.hr> (5. 10. 2024.)
8. Promoting and safeguarding culture and heritage. www.ifla.org. URL: <https://www.ifla.org/units/culture-and-heritage/> (5. 10. 2024.)
9. Statut Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac za razdoblje 2021.-2025. URL: <https://gkka.hr/wp-content/uploads/2023/03/STATUT-2023-Procisceni-tekst.pdf>
10. Strateški plan Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac za razdoblje 2021.- 2025. URL: <https://gkka.hr/wp> (5. 10. 2024.)